

ÇUKUROVA HALK KÜLTÜRÜNDE SÜPÜRGE İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE UYGULAMALAR*

ÇUKUROVA FOLK CULTURE RELATED BROOM BELIEFS AND PRACTICES

*В НАРОДНОЙ КУЛЬТУРЕ ЧУКУРОВА ВЕРА И ПРИМЕНЕНИЕ СВЯЗАННЫЕ
С ВЕНИКОМ*

Yrd. Doç. Dr. Refiye Okuşluk ŞENESEN**

ÖZET

Süpürgeyle ilgili inanışlar, uygulamalar, adet ve gelenekler; Anadolu'nun her yerinde karşımıza çıkmaktadır. Süpürge, halk arasında bazen uğuruna inanılan bazen de uğursuzluk getiren bir nesne olarak kabul edilir. Geçiş törenlerinden doğum, evlenme, ölümden, günlerle ilgili inanışlarda, misafir ağırlamada, halk meteorolojisi, halk hekimliğinde süpürgeyle ilgili birçok uygulama vardır.

Çukurova halk kültürü de süpürge çevresinde gelişen inanışlar ve uygulamalar açısından oldukça zengindir. Çalışmamızda Çukurova'dan derlenen süpürgeyle ilgili inanışlar ve uygulamalardan örnekler verilecek, toplanan malzeme, kullanım yerlerine göre tasnif edilecek, bu uygulamaların tahlilleri yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Süpürge, İnanış, Çukurova

ABSTRACT

Broom related beliefs, practices, customs and traditions, stands out all over Anatolia. Broom, popularly believed to good luck sometimes as an object is considered to bring bad luck. Transition ceremonies of birth, marriage, death, beliefs about the days, guest hospitality, popular meteorology, there are many applications in folk medicine for a broom.

Çukurova folk culture, beliefs and practices developed under the terms of cleaner is very rich. In this paper, examples of the beliefs and practices will be compiled from Çukurova and broom, the collected material, the material will be classified according to their location. Finally, analysing of these applications will be aimed.

Key Words: Broom, Belief, Çukurova

* Bu yazı, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nün 19-25 Nisan 2010'da düzenlediği "II. Türk Dünyası Uluslararası Kültür Kongresi"nde sunulan bildiriden hareketle geliştirilmiştir.

** Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Adana/TÜRKİYE

РЕЗЮМЕ

В любом месте Анатолии вера, применение, обычаи и традиции связанные с веником выходят перед нами. Веник, внутри народа принимается как предмет который иногда приносит счастье, а иногда и несчастье. В церемониях рождения, бракосочетания, смерти, веры связанной с днями, приеме гостей, народной метеорологии, народном врачевании имеется очень много применений связанных с веником.

Народная культура Чукуровы тоже очень богата своими применениями и верой связанной вокруг веника. В нашей работе мы дадим примеры верования и применения связанные с веником собранные нами в Чукурова, собранный материал, будет расположен по месту употребления, также мы постараемся провести анализ этих применений.

Ключевые Слова: Веник, Вера, Чукурова

1. GİRİŞ

İnanç, topluluklara millet olma özelliği kazandıran ve kültür kavramını meydana getiren önemli bir unsurdur. “İnanç bir şeyi güvenle doğru sayma tutumudur. Buna göre, yeterince gerekçesi bulunmayan, kesin olmayan bir şeyi doğru sayma, akıl yoluyla genel geçer bir doğrulama yapmadan başkasının tanıklığı üzerine kurulmuş kanıtları, bir kuşku olmaksızın onaylamadır. İnanç, bir düşünceye bağlı bulunma, Tanrıya, bir dine inanma, iman, birine duyulan güven, itimat, inanma duygusu, inanılan şey, görüş ve öğretilerdir.” (ML 1971, C.6: 300)

“Halk inancı, kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Halk inanışları din, ahlâk kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklikler gösterirler.” (Boratav 1997: 7)

“İnsanoğlu yüzyıllardan beri çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve inandığı şeyin mantıklı olmasını önemsememiştir. O, gördüğüne, duyduğuna, yetişme sürecinde çevresinden edindiği halk kültürüne bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. İnsanoğlu için inanmanın mantığı değil, inanmanın verdiği mutluluk hep ön planda yer almıştır.” (Yardımcı 1993: 279)

“Toplumlar hayatlarını derinlemesine etkileyen, âdet, inanç ve geleneklerini yeni bir dine veya kültüre girdiklerinde bırakmazlar ve yeni dinin, kültürün özelliklerine eski âdet, inanç ve geleneklerini uydurmaya çalışırlar. Halk inanışları toplumsal hayatımızda teknik gelişmelerden, evlenmeye, doğuma, ölüme, sosyal hayatımıza kadar her türlü etkinlikte yer almaktadır.” (Kılıç 2001: 415)

“Türk toplumu binlerce yıllık tarihinde, çeşitli dinlere ve kültürlere girmiş ve bu dinlerin ve kültürlerin etkisi altında kalarak İslâmiyet’e girdikten sonra da eski dinlerinin, kültürlerinin etkilerini sürdürmüştür. Gerek yazılı kaynaklarda gerekse sözlü bilgilerde halk inançları konusunda Anadolu’nun değişik yerlerinde önemli benzerlikler bulunmaktadır. Bu da Anadolu topraklarında yaşayan insanların aynı tarih ve kültüre sahip olduklarının bir göstergesidir.” (Kılıç 2001: 416)

Süpürgeyle ilgili inanışlar, uygulamalar, âdet ve gelenekler; Anadolu'nun her yerinde karşımıza çıkmaktadır. Süpürge, halk arasında bazen uğuruna inanılan bazen de uğursuzluk getiren bir nesne olarak kabul edilir. Geçiş törenlerinden doğum, evlenme, ölüme, günlerle

ilgili inanışlarda, misafir ağırlamada, halk meteorolojisi, halk hekimliğinde süpürgeyle ilgili birçok uygulama vardır. Çukurova halk kültürü de süpürge çevresinde gelişen inanışlar ve uygulamalar açısından oldukça zengindir. Çalışmamızda öncelikle alan araştırması yöntemiyle Çukurova bölgesinde yer alan süpürgeyle ilgili inanışlar ve uygulamalar derlenmiştir. Derleme malzemesi kullanım yerlerine göre sınıflanarak bir tasnif denemesi yapılmıştır. Yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemiyle, her başlık değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmayla, Çukurova bölgesinde süpürgeyle ilgili inanışların ortaya çıkarılması, sınıflandırılması ve inanışlar içinde süpürge yerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Anadolu'nun diğer bölgelerinde ve Türklük coğrafyasında süpürge yüklediği anlamların tespit edilmesiyle, süpürge konusundaki inanışların tipolojik yapısının ortaya çıkması ve daha geniş bir tasnif olanağı mümkün olacaktır.

2. ÇUKUROVA HALK KÜLTÜRÜNDE SÜPÜRGEYLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALARIN TASNİFİ

Halk inanışları ile ilgili değişik tasnif çalışmaları yapılmıştır. Bu tasnifleri belirleyen en önemli özellik derleme çalışmalarında elde edilen malzemelerdir. Biz de Çukurova'dan derlediğimiz süpürge ile ilgili inanış ve uygulamaları, şu başlıklar altında sıralamayı uygun bulduk:

1. Çukurova Halk İnanışlarında Süpürge

- 1.1. Uğur ve Bereket Simgesi Olarak Süpürge
- 1.2. Uğursuzluk Simgesi Olarak Süpürge
- 1.3. Nazar- Nazarlık Simgesi Olarak Süpürge
- 1.4. Rüya ile İlgili İnanışlarda Süpürge
- 1.5. Büyü Malzemesi Olarak Süpürge
- 1.6. Adak Olarak Süpürge
- 1.7. Cin, Şeytan, Kötü Ruh ile İlgili İnanışlarda Süpürge
- 1.8. Günlere Bağlı İnanışlarda Süpürge

2. Çukurova Halk Bilgisinde Süpürge

- 2.1. Halk Hekimliğinde Süpürge
- 2.2. Halk Meteorolojisinde Süpürge
- 2.3. Misafirlilik Geleneklerinde Süpürge

3. Çukurova Geçiş Dönemlerinde Süpürge

- 3.1. Doğum ile İlgili Uygulamalarda Süpürge
- 3.2. Evlenme ile İlgili Uygulamalarda Süpürge
- 3.3. Ölüm ile İlgili Uygulamalarda Süpürge

3. ÇUKUROVA HALK KÜLTÜRÜNDE SÜPÜRGEYLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALARDAN ÖRNEKLER

1. Çukurova Halk İnanışlarında Süpürge

1.1. Uğur ve Bereket Simgesi Olarak Süpürge

“Uğur, bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir işin, bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Halkın inanış ve işlemlerindeki bütün davranışlar, zamanlar, yönler, çevresindeki nesnelere, kişiler, hayvanlar uğurlu ve uğursuz diye kümelenebilir. Uğurlu olanları yeğlemek, uğursuz olanlardan

kaçınmak veya onlardan gelecek olumsuzlukları giderme yöntemlerini gözetmek gerekir.” (Boratav 1997: 94)

Çukurova halk inanışlarında uğur-bereket ve uğursuzluk simgesi olarak süpürge kullanılışına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- *Hasat zamanlarında, süpürgeye süs yapıp bereket getirsin diye eve asılır. (K12)*
- *Süpürge, kumaşla ve çiçekle süslenip eve asılırsa kısmet açılır bol ve bereketli bir gün olur. (K18, 27)*
- *Süpürge üzerine süs diye bir ayna yapıştırılır. Yeni evlenmiş bir gelin aynaya bakıp süslenince o evin bereketi artar. (K16)*
- *Üstünde tohum bulunan bir top süpürge sapı bir iple bağlanarak, mutfak kapısına asılırsa bereket getirir. (K16)*
- *Evde uğursuzluk olduğuna inananlar, uğur getirsin diye süpürgeyi okunmuş suyla yıkayıp evi süpürürler. (K36)*
- *Uğur ve bereket getirsin diye doğumdan yedi gün sonra ev süpürülür. (K17, 18)*
- *Kısmet gitmesin diye ev süpürülünce süpürülen pislik dışarı atılmaz. (K33)*
- *Ev süpürüldükten sonra pislik atılırsa, atılan pislikle sıkıntıların da gideceğine inanılır. (K2, 3)*
- *Süpürge dik konursa bereket getirir. (K4, 13)*
- *Süpürge ters şekilde konursa evi korur. (K5, 6, 7)*
- *Süpürge kapı arkasına konursa sevilen kişi çabuk gelir. (K24, 28)*
- *Ava giden birine süpürgeyle vurulursa, süpürge gibi çok avlanır. (K6, 19, 35)*
- *Düşen birisi camiye süpürge hediye ederse bir daha düşmez. (K18, 19)*

1.2. Uğursuzluk Simgesi Olarak Süpürge

- *Evini sürekli süpürenin evinden bereket gider. (K22, 23)*
- *Akşam ev süpürülmez. Süpürülürse pislik dışarı atılmaz. Çünkü pisliğin dışarı atılmasıyla evin rızkının da dışarı atıldığına, kötü varlıkların uyandığına, meleklerin eve girmediğine, evin bereketinin kaçtığına, kötü şansın geldiğine inanılır. (K7, 14, 17, 18, 20, 30, 35, 42, 48, 50)*
- *Ezan okunurken etrafı süpürmek uğursuzluk getirir. (K20, 22, 25, 31)*
- *Bir kişi askere, gezmeye, tatile giderken ya da gelin evden çıkarken ev süpürülmez. Süpürülürse giden kişi geri dönmez, giden kişinin dönüşü uzar. (K1, 2, 3, 4, 11, 26, 29, 30, 32)*
- *Sabah gün doğmadan kapı eşiği süpürmek, kısmeti süpürmek demektir. (K31, 37, 39)*
- *Ev süpürülürken çok toz çıkarsa evin bereketi kaçar. (K42, 46)*
- *Evi süpürüp pisliği yaymak rızkı keser. (K50, 55)*
- *Süpürge üzerine çöpleri koyup atmak uğursuzluktur. (K10)*
- *Süpürge kullanıldıktan sonra sağda solda bırakılmaz, uğursuzluktur. (K38, 49)*
- *Süpürge baş köşeye konmaz. (K21, 31, 47)*
- *Süpürge dik konulursa düşman güçlenir. (K35, 43, 44)*
- *Süpürge saçakları yere degecek şekilde konursa uğursuzluk getirir. (K8, 15, 34)*
- *Süpürgeyi ters şekilde kapı eşiğine koymak uğursuzluktur. (K9, 20, 22, 24, 27, 28, 29, 41)*

- Süpürge yere düştüğü zaman o günün kısmeti kapanır. (K18)
- Komşuya süpürge verilmez, uğursuzluktur. (K14, 17, 18, 20, 35, 45,49)
- Süpürge'nin üzerinden atlanılmaz, üzerine oturulursa uğursuzluk getirir. (K18, 21, 23, 24, 26, 39, 40, 41, 44, 48)
- Süpürgeyle birine vurmak ya da süpürge'nin birine değmesi uğursuzluk getirir. (K1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 19, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50)
- Süpürge çöprüyle dış temizlenirse o kişi fakirleşir, ömrü kısalmır. (K33, 34, 37, 40, 41, 42, 43)

1.3. Nazar-Nazarlık Simgesi Olarak Süpürge

“Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi, Türkçede kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır. Herhangi bir zararlı olay, böyle bir sebebe yüklendiği zaman "nazar değdi" deyimini kullanılır. Nazara uğrama sadece insanlara özgü bir olay değildir: Mal, mülk, hayvanlar (özellikle at, inek gibi büyükbaş hayvanlar), evler de nazara uğrayabilir.” (Boratav 1997: 103-104) Nazardan korunmak için çeşitli işlemler yapılır. Bunların başında nazarlık gelir. Nazarlık, koruma ve korunma amaçlıdır. Nazardan korunma objelerinin yalnızca biçimleri değil, yapıldıkları maddeler ve renkleri de önemlidir. Bu maddelerin özünde gizli bir kuvvetin varlığı olduğuna inanılır. Tabiatdaki bazı olaylardan korkan insan, felaketleri ve mutlulukları bu objelerin içinde sanarak onlardan yararlanmak istemiştir.

Çukurova halk inanışlarında süpürge'nin nazar-nazarlık simgesi olarak kullanımına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- Evde bir süpürge buldurmak nazara karşı evi korur. (K17, 19, 23, 25, 50)
- Yeni yapılan evlere nazar değmemesi için küçük süpürgeler asılır. (K45)
- Nazardan korunmak için kapı üzerine süpürge asılır. (K7, 11, 20, 36)
- Evin önüne nazardan korunmak için süpürge konur. (K18)
- Nazar değmemesi için yastığın altına süpürge konur. (K17)
- Süpürge'nin sapından bir tutam alınır, yediye bölünür; nazar değmesin diye, her bölüm evin bir köşesine bırakılır. (K40)
- Üzerlik yakılırken içine bir süpürge çöprü de konur. (K12)
- Nazar değmemesi için loğusanın yatağının altına, soğan, sarımsak ve süpürge konur. (K10)
- Doğum yapan kadının yanına, nazardan koruması için, üzerinde küçük nazar boncukları olan süpürge konur. (K10, 46)
- Nazar değmemesi için yeni doğan çocuğun beşiğine süpürge asılır. (K15, 16)
- Çocuğa nazar değmesin diye evin oturma odası süpürülür. Evden çıkan pislikler yakılır ve çocuğa koklatılır. (K11)
- Nazara uğramış kişinin başında üç defa süpürge döndürülür. (K38)

1.4. Rüya ile İlgili İnanışlarda Süpürge

“Rüya ilk çağlardan bu yana insanı meşgul eden bir konudur. Tüm semavî dinlerde rüyanın önemli bir yeri vardır. Halk, rüyasında gördüklerinin etrafında inanışlar

oluşturmuş, bunlardan çeşitli anlamlar çıkarıp geleceğe dair yorumlar yapmıştır.” (Albayrak 2004: 450)

Çukurova’da rüya ile ilgili halk inanışlarında süpürge kullanılışına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- *Karabasanı engellemek için gece başucuna süpürge ya da süpürge sapı konur. (K17)*
- *Yatarken yastığın altına süpürge sapı, küçük bir ayet konursa kötü rüya görünmez. (K27, 35)*
- *Rüyada görülen süpürge kötüye işaretir. Evden cenaze çıkacağı anlamına gelir. (K22, 27, 33, 42)*

1.5. Büyü ile İlgili İnanışlarda Süpürge

“Büyü, iyi ve kötü sonuç almak için tabiat ögelerini, yasalarını etkileyerek, bu olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girilen işlemlerin tamamına verilen addır. Büyü, Orta Asya’dan Anadolu’ya geçmiş ve günümüze kadar farklı mistik uygulamalar içinde varlığını korumuştur.” (Boratav 1997: 106)

Çukurova’da büyü ile ilgili halk inanışlarında süpürge kullanılışına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- *Büyü yapılmış bir kişi süpürge üstünde yıkanır, büyüün bozulduğuna inanılır. (K50)*
- *Evin önü okunmuş su ile süpürülür. Böylece uğursuzluk ve büyüün bozulduğuna inanılır. (K39, 40, 41, 42, 43)*
- *Süpürge ile çocuk dövülürse çocuğu annenin âhı, bedduası tutar. (K22, 45)*

1.6. Adak ile İlgili İnanışlarda Süpürge

“Adak, herhangi bir konuda Allah’a yardım istemek amacıyla başvurulmuş dini bir davranış olup pek çok dinde görülen bir uygulamadır. Adaklar ve ziyaretler, adamak suretiyle murat yerine geldikten, dilek, istek olduktan sonra yerine getirildiği gibi bazen de dilekle beraber veya ondan hemen sonra (dileğin gerçekleşmesini beklemeden) yapılmaktadır.” (Şanlıer 1997:415)

Çukurova’da adak ile ilgili halk inanışlarında süpürge kullanılışına ait şu örneği verebiliriz:

- *Adana’daki Çoban Dede türbesine gidip dilek tutulur, süpürge adanır. Dilek kabul olursa türbeye süpürge hediye edilir. (K14)*

1.7. Cin, Şeytan, Kötü Ruh ile İlgili İnanışlarda Süpürge

Çukurova’da cin, şeytan, kötü ruh ile ilgili halk inanışlarında süpürge kullanılışına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- *Süpürge önünden şeytanın kaçtığı inancıyla evin giriş kapısına süpürge asılır. (K18)*
- *Süpürge hocaya okutulur ve evin önü bu okutulmuş süpürgeyle süpürülürse, kötü güçler gelmez. (K9, 13, 49)*
- *Süpürge kapının arkasına konursa şeytanın gelmesini engeller. (K20, 37, 41)*
- *Süpürge dışarı konulmasının, şeytanı çağırdığına inanılır. (K19)*
- *Süpürge pislik evin bir köşesinde biriktirilirse şeytan da birikir. (K32, 38, 44, 47)*
- *Süpürge yatak odasına konursa, şeytan, cin gelir. (K14, 18, 21)*

- Süpürgenin içinde şeytan olduğu inancı vardır. Süpürge yakılırsa şeytanın gazabına uğranılacağına inanılır. (K11, 23, 38, 39, 40)

1.8. Günlere Bağlı İnanışlarda Süpürge

“İnsanlar bazı günleri uğurlu, bazı günleri uğursuz olarak nitelerler. İşlerini ona göre ayarlarlar. Bu inanış eski Türklerde de vardı. Günlere yüklenen anlamlar yöreden yöreye, toplumun yaşayışı, inancı, sosyal yapısı, tarihi, ekonomisi ve doğal koşullarına göre yeni öğeler olarak değişir, gelişir.” (Boratav 1997: 133-135)

Çukurova’da günlere bağlı halk inanışlarında süpürgenin kullanımına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- Cuma günü ev süpürülmez, uğursuzluktur, günahtır, evin bereketi kaçar. Süpürülürse kıtlık getirir, eve melekler girmez. (K22, 24, 28, 29, 30, 38, 40, 44, 45, 46, 48, 50)

- Kısmetinin açılmasını isteyenler, cuma günü camiyi süpürür. (K33)

- Salı günü ev süpürülmez. (K16)

- Elde çıkan siğillerin geçmesi için üç pazartesi üst üste siğiller süpürülür. (K36)

- Elde çıkan siğile çarşamba, perşembe ve cuma günü, aya dönerek süpürgeyle vurulursa siğil geçer. (K2, 4)

2. Çukurova Halk Bilgisinde Süpürge

2.1. Halk Hekimliğinde Süpürge

Halk hekimliği tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Hayvanların içgüdüleriyle yaptıklarını gözleyen insanoğlu daha sonra bunları kendine uygulayarak kendi kendisinin hem doktoru hem eczacısı olmuştur. İnsanoğlu hastalıklardan korunmak ve hastalandığında iyileşmek için sihir, büyü ve dinden yardım beklemiş, yaşam boyu edindiği deneyimlerden yararlanmışır. İnanılan ve güven duyulan bu etmenler halk hekimliği uygulamalarının yaşama geçirilmesini kolaylaştırmış ve insanlık tarihi boyunca sürmesini sağlamıştır.

“Halk hekimliğinin temelini, ‘Halkın sağlığı, Tanrının insanlara verdiği en büyük armağandır.’ inancı oluşturmaktadır. Bu inançta İslam dininin etkisini görmekteyiz. Bununla birlikte, halk hekimliği uygulamalarında kültür izlerimizi görürüz.” (Acıpayamlı 1989: 1)

Çukurova halk hekimliğinde süpürgenin kullanımına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

Altını Islatma

- Süpürge yakan kişinin altını islatacağına inanılır. (K35)

- Gece altına kaçırın çocuk, süpürge ucu yakılarak korkutulur. (K27, 43)

Arpacık

- Gözünde arpacık çıkan kişi, süpürge çöpüyle gözündeki şişlikle oynar. (K15)

Baş Ağrısı

- Ev ya da bahçe süpürülürken iş yarım bırakılır ve süpürgenin başına başka birisi geçerse o kişinin başı ağrır. (K17, 20, 21, 33)

- Baş ağrıyan kişi, evinden getirdiği süpürge ile camiyi süpürürse başının ağrısı geçer. (K17)

- Süpürgeyi her süpürüşte bir teli koparılsa baş ağrımaz. (K18)

Çıban

- Süpürgenin üzerine oturulursa çıban çıkar. (K25, 37)

Göbek Düşmesi

- Göbek düşmelerinde, tedavi için süpürgenin sapıyla göbeğe vurulur. (K16, 22)
- Göbek düşünce göbek yerine gelsin diye süpürge sapıyla göbeği çevirirler. (K13)

Göz Seğirmesi

- Gözü seğiren kişinin gözüne süpürge sapı koyulur. (K12)

Hasta olma

- Çocuklara süpürge ile vurulmaz, hastalık yapar. (K46)
- Süpürgenin yatık halde olması hastalığa işarettir. (K27)

Sarılık

- Sarı süpürgenin suyu ile banyo yapmanın sarılığı geçireceğine inanılır. (K16, 32, 33, 35)

Siğil

- Süpürge yakanın ellerinde siğil çıkar. (K27, 39, 48)
- Süpürge sapının ele değmesiyle elde siğil çıkar. (K50)
- Süpürgenin değdiği yerde siğil çıkmasın diye içinden bir tel koparılır. (K40, 47)
- Süpürgeyle süpürürken süpürge birinin ayağına değerse, süpürge değen kişinin ayağında siğil çıkmasın diye süpürgeye tükürülür. (K18, 21, 30)
- Vücudun herhangi bir yerinde siğil çıktığı zaman, bir patlıcan ikiye ayrılır; kaç siğil çıkmışsa patlıcanın arasına o kadar süpürge teli saplanır ve bir iple bağlanır, kimse görmeden kiremitli bir evin damına atılır. Patlıcan kuruduğu zaman siğillerin de kuruyup kaybolacağına inanılır. (K5, 16, 48, 50)
- Ay hilal şeklindeyken süpürge üç defa ele sürülür. Böylece eldeki siğillerin yok olacağına inanılır. (K17, 18, 20, 21, 29, 30, 36)
- Siğil ocağı siğilin üstüne okur, tükürür; siğilin üstünü de süpürgeyle süpürürse, siğil geçer. (K50)

Tıbıka

- Süpürgenin üstüne oturan tıbıkalı olur. (K15)
- Bir çocuğa süpürge ile vurulursa, vurulan çocuğun çocukları yaşamaz, tıbıkalı olur. (K14)

Uyuz

- Süpürge sapı vücuda değerse uyuz olunacağına inanılır. (K14, 15, 17, 21, 27)
- Süpürge ile dövülen çocuğun uyuz olacağına inanılır. (K1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)

Yaralar

- Süpürgenin üzerine oturulmaz, vücutta yaralar çıkabilir. (K16, 43)
- Süpürgeye yakılmaz. Yakılırsa elde ve ayakta yaralar çıkar. (K23)
- Süpürge ayağa değerse yara çıkmasın diye üstüne tükürülür. (K14)

2.2. Halk Meteorolojisinde Süpürge

“Halk, hava tahminlerini gök cisimlerine, hayvanların hareketlerine, bitkilerin durumlarına ve insanların davranışlarına bakarak yapar. Çağlar boyu, tarım ve hayvancılıkla, denizcilikle vb. uğraşan insanlar hava tahmini yapmışlardır. Çoğu zaman günlük işlerini bu hava tahminlerine göre ayarlamışlardır. Uzun süreli deneyim ve bilgi

birikiminin ürünü olan halk hava tahminlerinde yanılmanın az olduğunu görüyoruz.” (Artun 2005: 220)

Çukurova halk meteorolojisinde süpürge kullanışına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- Yağmur yağması için süpürge yakılır. (K102)
- Yağmur duasında süpürge tohumu atılır. (K132)
- İmamın süpürgesi çalınıp Ceyhan nehrine atılırsa, yağmur yağacağına inanılır. (K105, 107)
- Yağmur yağarken süpürge dışarı atılırsa yağmur durur. (K97)
- İki eşli adamın evindeki süpürge yakılırsa yağmur durur, rüzgar çıkar. (K90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 105)
- İlk doğan çocuk süpürge yaktığı zaman yağmur durur, rüzgar çıkar. (K25, 28, 31, 38, 55)
- “Anamın ilk kızım,
Dağların tilkisiyim,
Yarimin incisiyim,
Es koca poyraz es!”
denilir ve süpürge yakılırsa yağmur diner ve poyraz çıkar. (K 9, 10, 12, 13, 14, 15, 24, 25, 27, 28, 31, 36, 38, 40, 60, 61, 62, 64, 67, 68, 69, 69, 74, 73, 77, 90, 91, 92, 93, 94, 97, 99, 100, 101, 102, 104, 110, 114, 120)

- Süpürge yakıldıktan sonra hala yağmur dinmezse, dut ağacına süpürge asılır. Süpürgeye taş atılır. Ona taş atan kişinin, annesinin ilk evladı olması gerekir. Taş isabet ederse veya süpürge düşerse yağmur diner. (K 17, 129)

- Kavgacı birinin süpürgesi çalınıp yakılırsa, o gün poyraz çıkar. (K153)
- Rüzgâr dursun diye de süpürge yakılır. (K137)

2.3. Misafirlik Geleneklerinde Süpürge

- Süpürgeyi saçak kısmı yukarı dönük olursa ve çocuk ev süpürürse, “misafir gelecek” denir. (K23, 28, 111, 109, 133, 156)

- Misafir varken ev süpürülmez, süpürülürse bu misafire “git” demektir. (K 33, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 83, 84, 85, 87, 92, 94, 95, 97, 101, 102, 103, 104, 105, 120, 121, 124, 130, 132, 133, 134, 135)

- Eve gelen misafirin ardından evin bereketi kaçır diye ev süpürülmez. (K105, 106, 107, 128, 135, 140, 141, 142, 143, 144, 145)

- Uğursuz sayılan, hoşlanılmayan misafir gelirse çabuk gitsin diye süpürge ters çevrilir ve bir daha gelmesin diye ev sağ taraftan süpürülür. (K12, 22, 27, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 50, 66, 76, 77, 78, 89, , 90, 92, 93, 96, 97, 102, 103, 107, 119, 123, 131, 132, 160)

- Eve misafir gelmesini istemeyenler süpürgeyi başına iğne batırırlar. (K12, 22, 27, 30, 32, 35, 33, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 50, 76, 78, 89, 96, 102, 103, 107, 119, 123, 131, 132, 160)

3. Çukurova Geçiş Dönemlerinde Süpürge

“İnsan hayatının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Her biri kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrılır.

Bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, tören, âyin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek, söz konusu geçişleri bağlı buldukları kültürlerin beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır.” (Örnek 2000: 131)

3.1. Doğum ile İlgili Uygulamalarda Süpürge

Doğum, hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Doğum, toplumda ana ve babaya duyulan saygıyı artırır. Dünyaya gelen her çocuk sadece ana babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu sopu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların sayısını arttırmaktadır. Özellikle küçük topluluklarda aileler nüfuslarının çokluğuyla kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. Doğumla ilgili adet, inanma ve bunlara bağlı pratikler günümüzde de sürmektedir.

Çukurova’da doğum ile ilgili uygulamalarda süpürge kullanılışına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

Doğum Öncesi

- Süpürgelerin üst üste konması uğur getirir. İkiz çocuğun olacağına inanılır. (K43)
- Süpürgeye oturulursa ya da süpürgeyle birine vurulursa oturan ya da vuran kişinin ikiz çocuğu ya da süpürge'nin teli kadar çocuğu olur. (K1, 2, 3, 4, 5, 8, 20, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31)
- Süpürgeyle birine vurulursa ya da süpürge'nin üzerine basılırsa o kişinin çocuğu olmaz. (K63, 70, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 105, 109, 117, 119)

Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması

- Hamile kadın, süpürge'nin üzerine oturursa hamileliği düşükle sonuçlanır. (K80, 81, 85)
- Hamile odasına çocuk sakat doğabilir diye süpürge konmaz, Kurân- ı Kerim konur. (K35, 156, 158, 191)
- Hamile kadına süpürgeyle vurulursa, çocuğu hırsız olur. (K34, 89, 107, 108, 156, 157, 160, 172)

Çocuğun Cinsiyetinin Belirlenmesi

- Yeni gelin, evini süpürüp süpürgeyi bir kenara koyduğunda süpürge düşerse kız çocuğu, düşmez dik durursa erkek çocuğu olacağına inanılır. (K108)
- Hamile kadın, bıçak konulan mindere oturursa erkek çocuk, süpürge konulan mindere oturursa kız çocuk doğuracak demektir. (K150)
- Süpürge üzerine oturanın çok kızı olur. (K44, 97, 107)
- Süpürgeyle oğlan çocuğu dövülmez, dövülürse erkek çocuğu olmaz. (K1, 72)

Çocuğun Göbeği

- Çocuk doğduktan sonra göbeği kesilir. Eğer doğan çocuk kızsaa maharetli olsun, iş yapsın diye göbeği süpürge sapına veya oklavaya bağlanır. Erkek ise dini, diyaneti yerinde olsun diye cami avlusuna gömülür. (K31, 58, 59, 64, 65, 66, 67, 71, 73, 75, 82, 104)

Loğusa Bakımı ve Kırk Gün İçinde Yapılan İşlemler

- Kırklı kadının ve yeni doğmuş bebeğin bulunduğu odaya, her ikisini de al basmasın diye süpürge, demir, makas, ayet, bıçak, ayna, ekmek, iğne, soğan, sarımsak, elek, nazar boncuğu konur. (K17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 44, 45, 48, 56,

60, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73,74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 84, 91, 92, 93, 94, 102, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 170, 171, 172, 173)

- Doğumdan sonra loğusanın yanında kırk gün süreyle bir kişi durur. Loğusanın yanında duran kişi dışarı çıkacak olursa, odada Kurân- ı Kerim, bir süpürge veya demir parçasını bırakır. (K13, 15, 18, 79, 80, 81, 84, 86, 103)

- Yeni doğum yapan bir kadının yattığı odanın kapısının arkasına, cin gelmesin diye süpürge konur. (K22)

- Doğum olan bir evde bir hafta ev süpürülmez. Ev süpürmenin kadına iyi gelmeyeceğine inanılır. (K14, 15, 16)

- Ceyhan'da doğum yapan kadına kırkı çıktığında süpürge hediye edilir. Bunun anneyi ve bebeği koruyacağına inanılır. (K12, 31)

- Kırklı bir loğusanın evine başka bir kırklı loğusa kadın girerse, evin süpürgesine ikisi birden iğne batırırlar. Sonra ev sahibi, misafir loğusanın batıracağı iğneyi süpürgeden alır. Bu iğne değişimi, kırk basmaması, kırkların karışmaması için yapılır. (K27)

Doğum Sonrası Çocukla İlgili Uygulamalar

- Yeni doğan çocuğun kismeti açılın diye beşiğine süpürge veya ekmek bağlanır.

(K 39, 40, 41, 43)

- Yeni doğan çocuğun ayak ucuna, şeytan uzak dursun diye süpürge koyulur. (K44, 45, 46)

- Kız çocuğu iyi huylu olsun diye, süpürgeden bir kaç tel kopartılıp yastığının altına konur. (K38)

- Bebekler yürümeye başlarken ufak tefek kazalar geçirip kendilerine zarar verirler. Bunu önlemek için süpürge alınır, çocuğun başından üç kez döndürülüp dolandırılır ve sonra camiye bağışlanır. (K17)

- Dört- beş yaşına basmış kız çocuğu, annesi tarafından hamarat mı, değil mi diye denenir. Çocuğun biraz uzağına koyulan süpürgeyi getirmesini istenir. Çocuk süpürgeyi getirirse "hamarat olacak" getirmezse "hamarat olmayacak" denir. (K21)

- Süpürgeyle çocuğun başına vurulursa, çocuğun boyunun uzamayacağına inanılır.

(K 11, 14, 16, 23)

- Süpürge ile dövülen çocuğun arsız olacağına inanılır. (K1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)

- Yaramazlık yapan çocuğa "Süpürgeden gidesi" denir. (K34, 35)

3.2. Evlenme ile İlgili Uygulamalarda Süpürge

"Evlenme, iki gencin hayatını birleştirmesiyle gerçekleşir. Kadına ve erkeğe yeni bir rol kazandıran evlilik ile aile olabilmeyen ilk adımı atılmış olur. Evlilikle gelin ve damat artık eş ve karı koca, evli basklı olmuş; anne ve baba olmak için toplumun ilk olarak öne sürdüğü şartı yerine getirmişlerdir. Evlilikle yeni akrabalık bağları da kurulmuştur." (Altun 2004: 89)

"Evlenme törenleri dini- toplumsal bir olayı da içine alır. Ulusal yapının oluşmasında birçok değer ve davranışın kazanılması yönüyle evlenme törenleri fonksiyonel etkinlik gösterir. Toplumların tarihi ve ekonomik yapıları yerleşim şekilleri, üretim şekilleri ve gelenekleri evlenme biçimlerini ve evliliğe verilen önemi belirlemektedir." (Balaman 1973: 135)

Çukurova'da evlenme ile ilgili uygulamalarda süpürgenin kullanımına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

Kısmetin Kapanması/ Kısmet Açma

- Süpürge ters çevrilir bırakılırsa, evdeki kızın kısmeti kapanır. (K15)
- Bekar bir kıza doğru yeri süpürmek, o kızın kısmetini kapatır. Kızın evde kalacağına işarettir. (K19, 127, 142)
- Süpürge üstüne oturan kızların evde kalacağına inanılır. (K2, 12, 14, 16, 23, 39)
- Kısmeti kapalı kıza hoca yedi taşın üstüne dualar yazar, genç kız bu taşları akarsuya atar ve yeni aldığı bir süpürgeyi Cuma günü okunmuş suyla yıkadıktan sonra bu süpürgeyle evinin önünü süpürür ardından camiye verir. Böylece kısmeti açılır. (K39, 40, 41, 42, 43)
- Evde kalmış kızlara kısmet açmak için süpürge tutulur. Kızlar üç defa üzerinden geçirilir. (K9)
- Gelin evden giderken, arkada kalan kızların kısmetini açmak amacıyla süpürge bırakılır. (K13, 17, 25, 28, 36, 38, 44, 46, 47)
- Görücünün gelmesi için yılbaşında ev dışarıdan içeri doğru süpürülür. (K10, 11)

Evlilik İsteğini Belli Etme

- Süpürgenin üstüne oturmak, eş istemek anlamına gelir. (K1, 3, 10, 21, 35)

Görücülük/Kız İsteme

- Kız istemeye gidilirken süpürge yere atılır. Kız süpürgeyi alıp evi süpürürse, beğenilir ve istenir; süpürmezse istenmez. (K11)
- Eve görücü geldiği zaman odanın ortasına bir süpürge konur, kızın evlenmeye gönlü varsa süpürgenin üstünden atlar, yoksa süpürgenin sapını iter. (K39)
- Kız istemeye gidildiğinde, evden çıkışta görücülerin görebileceği yere süpürge ters konursa “kızın gönlü yok” demektir. (K25, 46)
- Kız istemeye gidilen evin önünde mutlaka bir süpürge bulundurulur. Kızın ailesi hayır diyecekse önceden süpürgeye beş altı adet iğne yerleştirir. (K50)
- Oğlanın annesi süpürgeye oturursa kız oğlana verilir. (K 17, 23, 30, 31, 32, 38, 49, 50)
- Kız istemeye giden kişi, kız kendisine kısmet olsun diye süpürge isteyip üstüne oturur. (K18, 22, 25, 38, 40)
- Kız istemeye giden grup dönene kadar, bir kişi süpürgenin üstünden kalkmadan beklerse o kız verilir. (K50)
- Kız tarafından evet cevabını almak için erkek tarafından biri, kız evindeki süpürgeyi bulup oturduğu yerin altına koyar. (K30, 33, 35)
- Kız istemeye gidildiğinde, istenilen taraf süpürgenin üzerine oturursa “kızı verdik” demektir. (K1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 18, 19, 20, 21)
- Kız istemeye gelenler evin arkasına süpürgeyi ters koyarsa; “kız bizimdir” demektir. (K30)
- Süpürgeye oturan genç kızın evden kaçacağına inanılır. (K8, 13, 35, 49)
- Süpürge durduğu yerde tutuşup yanarsa, o evden bir kız kaçacağına inanılır. (K7, 9, 14, 17)

Çeyiz

- Kız, kocasının yanında değerli olsun diye çift süpürge ile gelin verilir. (K11)
- Gelinin çeyizi giderken, gelinin aydınlık olması için süpürgeye ayna takılır. (K19)

- Gelinin evinde mutlu olması için kızın çeyizi çıktıktan sonra ev süpürülmez. (K17)
- Gelin çeyizinde süpürge götürülmesi uğursuzluk sayılır. (K38, 44)
- Çeyizinde süpürge götüren gelinin, babasının rızkını da götürdüğüne inanılır. (K44)

Gelin İndirme/ Düğün

- Gelin baba evinden çıktığı zaman, bir daha geri dönmesin diye arkasından ev süpürülür. (K33)

- Gelin eve gelmeden önce, evine kötülük girmesin, evi hep temiz olsun diye kapının önü süpürülür. (K24, 28, 41, 42, 43, 48)

- Gelin eve geldiğinde kapının önüne süpürge atılır. Eğer gelin süpürgeyi alıp kaldırırsa becerikli, kaldırmazsa beceriksizdir (K14, 25, 27, 28, 32, 42, 46, 48, 50)

- Yeni gelin, henüz kocası eve girmeden önce kendisine verilen süpürge ile evi süpürür. Kocası ondan sonra içeriye girer. Böylece ev, her türlü muskadan, kötü büyüden, nazardan arındırılmış olur. (K42)

- Düğünlerde süpürgenin üzerine, gelinin iyi bir anne olması için emzik, damadın tutumlu olması için de çorap ve para konulur. Süpürge evin giriş kapısında gelinin üstünden geçirilir. (K42, 48)

Düğün Sonrası

- Yeni gelin düğün sonrası ilk gün evi süpürmemelidir. Süpürürse evliliği boyunca pislikten kurtulmaz. (K12)

- Yeni gelin uğursuzluk olmasın diye üç gün-bir hafta boyunca ev süpürmez. (K19, 20, 21, 36, 37, 38, 49)

- Düğünün ertesi günü geline, evine bağlı olsun diye evin avlusu süpürtülür. (K29)

3.3. Ölüm ile İlgili Uygulamalarda Süpürge

“Ölüm, insan hayatının sonu ve geçiş dönemlerinin son aşamasıdır. Ölüm ilk çağdan günümüze kadar her toplumun çaresiz kaldığı bir durumdur. Ölüm acımasızdır. Çocuk, genç, yaşlı herkesin başına gelir ve ertelenemez, üstesinden gelinemez.” (Avcı 1988: 157)

Anadolu Türklerinde ölüm ile ilgili inanç ve uygulamalar, doğal olarak, değişen coğrafya ve ortamdan etkilenmiş, ancak bir takım noktalarda, kendisini koruyacak ortamları da bulmuştur. Anadolu’da ölümle ilgili inanç ve uygulamalarda ağırlığı şüphesiz İslam dini oluşturmaktadır

Çukurova’da ölüm ile ilgili uygulamalarda süpürgenin kullanımına ait örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

Ölüm/Ölüm Sonrası/Cenaze Evi

- Ölü evinde cenazenin yanı başında süpürge bekletilir. Süpürgeyi, ölüünün ruhunun başkalarını yanına almaması amacıyla koruma için koyarlar. (K40)

- Ölüünün yatağı ve yattığı yer, süpürge ile ıslatılıp süpürülür. (K8)

- Cenazeden sonra cenaze evi süpürülmez. Süpürülürse o evden birinin daha öleceğine inanılır. (K2, 5, 11, 21, 26, 35, 37, 39, 41, 42, 44)

- Ölüünün yıkandığı su, süpürge ile süpürülürse o evden bir ölü daha çıkacağına inanılır. (K3, 4, 16, 19, 20, 23, 39, 41, 42)

SONUÇ

Halk inanışları gerek dinsel gerekse toplumsal yönüyle bir takım işlevler üstlenmiştir. İnanışların oldukça güçlü yaptırım güçleri vardır. Genel biçimiyle kökleri insanlık tarihi kadar eski görünen bu kuruma bağlı ritüeller toplumlarca canlı tutulmuş, belirli zaman ve aralıkla tekrarlanmış, böylece dirençli, sürekli bir yapıya kavuşmuştur.

Bugün birçok kişinin “batıl” olarak adlandırdığı halk inanışlarına kültürel düzeyi ne olursa olsun birçok insanın yaygın olarak inandığı bir gerçektir. Bu inanışlar daha çok korktukları bir doğa olayı etrafında oluşmaktadır ve o doğa olayını olağanüstü bir şekilde düşünmektedirler. Halkımız pek çok şeyde olduğu gibi inanışlarında da dini, ahlâki duygularından ve tecrübelerinden faydalanmıştır.

Çukurova bölgesinde, günümüzde hala canlı bir şekilde yaşayan süpürge ile ilgili inanış ve uygulamalar; inanışların insanlar üzerindeki etkisinin nasıl yüzyıllar boyu sürebileceğinin, çağlar, insanlar, teknoloji değişse bile atalardan kalan âdet ve inanmaların hâlâ nasıl etkili olabileceğinin örnekleri olarak kaydedilmiştir.

Çalışmamızda, Çukurova bölgesiyle sınırlanan süpürge ile ilgili inanış ve uygulamaların Anadolu'nun diğer bölgelerindeki ve Türklük coğrafyasındaki şekillerinin belirlenmesiyle; *süpürge* konusundaki inanışların tip yapısının ortaya çıkması ve daha geniş bir tasnif olanağı mümkün olacaktır.

ÇUKUROVA HALK KÜLTÜRÜNDE SÜPÜRGE İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

* Kaynak kişilerle ilgili bilgiler şu sırayla verilmiştir:

Adı Soyadı/Doğum Yılı/Öğrenim durumu/Kimden öğrendiği/Derlemenin yapıldığı tarih/Derlemenin yapıldığı yer

K1) Semiha Kısa/1965/Lise/Büyüklerinden/2006/Yüreğir - Adana

K2) Meliha Sayılkan/1950/İlkokul/Büyüklerinden/2006/ Seyhan-Adana

K3) Zöhre Ağaçdiken/ 1945/ İlkokul/ Anneannesi/ 2006/ Adana

K4) Ayhan Sevil/1965/İlkokul/Büyüklerinden/2006/ Köklüce Köyü/ Yüreğir – Adana

K5) Ayten Sevil/1958/ İlkokul/ Büyüklerinden/2006/ Köklüce Köyü/ Yüreğir – Adana

K6) Derya Sevil/1959/ İlkokul/ Büyüklerinden/2006/ Köklüce Köyü/Yüreğir - Adana

K7) Yıldız Mengi/ 1956/ İlkokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana

K8) Perihan İncekalan/1955/ İlkokul/Büyüklerinden/ 2006/ Adana

K9) Ali Bayık/ 1968/ İlkokul/ Yok/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana

K10) Şefika Özkartal/1928/ Yok/ Büyüklerinden/2006/ Yüreğir-Adana

K11) Sait Ağaçdiken/ 1926/ İlkokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana

K12) Şadiye Akbulut/1923/ İlkokul/ Büyüklerinden/2006/ Ceyhan – Adana

K13) Cavidan Uçaroğlu/ 1970/ ____/ Büyüklerinden/2006/ Ceyhan – Adana

K14) Ayşe Pala/1965/ Lise/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana

K15) Faruk Gıcık/ 1968/ İlkokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana

K16) Serpil Sözer/ 1962/ Üniversite/ Büyüklerinden/2006/ Seyhan – Adana

K17) Saadet Sözer/ 1946/ İlkokul/ Annesinden/ 2006/ Seyhan – Adana

K18) Emine Sevin/ 1951/ Lise/ Annesinden/ 2006/ Seyhan -Adana

- K19) Leyla Sorba/ 1970/ Ortaokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Yüreğir -Adana
K20) Ganimet Kaya/1965/ Lise/ Yaşayarak/ 2006/ Yüreğir – Adana
K21) Felek Egin/ 1960/ İlkokul/ Yaşayarak/ 2006/ Yüreğir - Adana/
K22) Hava Evren/ 1982/ İlkokul/ Büyüklerinden/ 2006/Yüreğir – Adana
K23) Lütfiye Aydın/ 1942/ Okur – Yazar/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana
K24) Lütfiye Karabulut/1944/ İlkokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana
K25) Fahrünnisa Gürol/1940/ Ortaokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana
K26) Leman Saysal/ 1934/ Lise/ Annesinden/ 2006/ Huzurevi -Adana
K27) Durdane Dinçgörür/ 1947/ İlkokul/ Büyüklerinden/2006/Adana
K28) Emel Akıllı/1944/ İlkokul/ Annesinden/ 2006/ Adana
K29) Fatma Seyhan/1938/ Okur – Yazar/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana
K30) Nait Sertkaya/1957/ Yüksekokul/ Yaşayarak/ 2006/ Adana
K31) İslim Ekmekal/1933/ İlkokul/ Annesinden/ 2006/ Adana
K32) Nafile Bakıner/1958/ İlkokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Seyhan -Adana
K33) Sabiha Tekgül/1962/ İlkokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana
K34) Ali Sakallı/1937/ Okur-Yazar/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana
K35) Belgin Görşün/1967/ İlkokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana
K36) Sultan Kemer/1953/ İlkokul/ Büyüklerinden/ 2006/ Seyhan – Adana
K37) Meral Türkmenilli/1949/İlkokul/Büyüklerinden/ 2006/ Karataş- Adana
K38) Nursel Şanlı/1954/ Okur - Yazar/ Büyüklerinden/ Adana/2006/ Seyhan - Adana
K39) Kemal Duran/ 1960/ Ortaokul/ Büyüklerinden/ Adana/ 2006 Yüreğir – Adana
K40) Ayşegül Sönmez/1985/ Üniversite/Büyüklerinden/ Adana/ 2006/ Adana
K41) Gülsüm Karakuş/1932/Öğrenimi Yok/Büyüklerinden/2006/Seyhan – Adana
K42) Fatma Korkmaz/ 1925/ İlkokul/ Büyüklerinden/2006/ Seyhan - Adana
K43) Elif Alkan/ 1936/ İlkokul/ Annesinden/ 2006/ Seyhan - Adana
K44) Hanife Kozbek/1959/ Lise/Annesinden/ 2006/ Seyhan - Adana
K45) Emine Öz/ 1963/Lise/ Komşularından/ 2006/ Seyhan Adana
K46) Elmas Rıdvanoğlu/1971/ İlkokul/ Annesinden/ 2006/Seyhan - Adana
K47) Sibel Kuş/1952/ Yüksekokul/ Teyzesinden/ 2006/ Seyhan - Adana
K48) Mesut Aslan/1952/Ortaokul/ Büyüklerinden/ 2006/Adana
K49) Nazmiye Dursun/ 1969/ Lise/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana
K50) Ganiye Muratoğlu/ 1975/Lise/ Büyüklerinden/ 2006/ Adana

KaynaKLAR

ACIPAYAMLI, Orhan (1989), “Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönünden İncelenmesi”, *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ALBAYRAK, Nurettin (2004), *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, LM Yayıncılık, İstanbul.

ALTUN, Işıl (2004), *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*, Yayıncı Yayınları,

Kocaeli.

ARTUN, Erman (2005), *Türk Halkbilimi*, Kitabevi, İstanbul.

AVCI, A. Haydar (1988), *Halkbilimi Araştırmaları I*, Ankara.

BALAMAN, Ali Rıza (1973), *Gelenekler, Töre ve Törenler*, Betim Yayınları, İzmir.

BORATAV, P. Naili (1984), *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

KILIÇ, Abdullah (2001), "Isparta Yöresi Halk İnançları", *Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri*, Evrak Yayınları, Ankara.

MEYDAN LAROUSSE, (1971), "İnanç", C.6, Meydan Yayınları, İstanbul.

ÖRNEK, Sedat Veyis (2000), *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ŞANLIER, Nevin – Suna Baykan (1997), "Ziyaret ve Adak Yerlerinde Kullanılan Yiyecek Çeşitleri,

V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Maddi Kültür Seksiyon Bildirileri, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

YARDIMCI, Mehmet (1993), "Çukurova'da Ölümle İlgili İnanışlar Uygulamalar ve İskenderun Mezar Taşlarının Dili", *II. Uluslar arası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Adana Ofset, Adana.